



Internationaali oli työtätekevien oma liike

150 vuotta sitten eri maiden työläiset yhdistivät voimiaan. Tuolloin perustetun Internationaalin suurimpana saavutuksena oli osoittaa luokkasolidarisuuden ja kansainvälisen yhteistoiminnan ratkaiseva merkitys, sanoo aihetta käsittelevän tuoreen kirjan toimittanut Marx-tutkija Marcello Musto.

Teksti Vesa Oittinen
Kuvitus Lari Mörö

ENSIMMÄINEN INTERNATIONAALI perustettiin Lontoossa syyskuussa 1864, siis 150 vuotta sitten. Suomalaisessa mediassa ei merkki-päivään ole kiinnitetty juurikaan huomiota, ei edes vasemmistolehdistä. Hiljaisuus sen tiimoilta lienee taas yksi osoitus tämän päivän vasemmiston heikkoudesta – edes omaan perintöön ei jakseta tarttua siitä oppimisen ja uusien virikkeiden saamisen tarkoituksessa.

Onneksi Internationaalia on muistettu muualla maailmalla. Italialaissyntyinen, nykyisin Torontossa Yorkin yliopistossa vaikuttava Marx-tutkija **Marcello Musto** on toimittanut juuri ilmestyneen kirjan *The Workers Unite! The International 150 Years Later* (Bloomsbury Academic, 336 sivua). Teokseen on koottu 80 dokumenttia, päätös- ja julkilausumaa Kansainvälisen Työväenjärjestön – se on Internationaalin virallinen nimitys – toistakymmentä vuotta jatkuneen olemassaolon ajalta. Monet ovat työläisten kollektiivisesti laatimia tekstejä. Vajaa puolet on peräisin **Marxin** ja **Engelsin** tai molempien yhdessä kynästä, mutta nekin perustuvat Internationaalin pääneuvostossa käydyille keskusteluille. Alkuperäisdokumenttien äärelle johdettava kirja on kiehtovaa luettavaa osoittaessaan, millaisia olivat työväen omaehtoisen kansainvälisen organisoitumisen ensi askeleet ja millaisia oppimisprosesseja tässä yhteydessä käytiin läpi. Ensimmäisen Internationaalin historia on taas tullut erityisen ajankohtaiseksi nykyisellä globalisaation kaudella, joka monien tutkijoiden mielestä on yllättävästikin samanluonteinen kuin 1800-luvun lopulla vallinnut muutaman vuosikymmenen pituinen kiihkeän kansainvälistymisen trendi.

Marcello Musto suostui ystävällisesti antamaan *Kulttuurivihkoille* haastattelun uuden kirjansa johdosta ja selostamaan sen sisältöä myös suomalaisille lukijoille. Musto on käynyt Suomessa vuonna 2009, jolloin Karl Marx -seura järjesti Helsingissä kaksipäiväisen seminaarin Marxin ja Engelsin teosten uuden kriittisen laitoksen (MEGA) tiimoilta. Hänen tässä seminaarissa pitämänsä alustus on julkaistu seminaarin pohjalta toimitetussa kirjassa *MEGA-Marx* (Vastapaino 2011).

EI MIKÄÄN YHDEN MIEHEN LUOMUS

Vesa Oittinen: *Marcello, sinut tunnetaan Marx-tutkijana. Mutta nyt olet julkaissut Internationaalin 150-vuotispäivän johdosta teoksen, jossa Marx näyttää vain piipah-tavan tai ainakin olevan selvästi sivuosassa. Toimittamasi kirja koostuu dokumenteista, julkilausumista ja päätöslausumista, jotka on laadittu kollektiivisesti ja julkaistu koko Internationaalin tai eri työväenjärjestöjen nimissä. Internationaali ei siis ollutkaan »Marxin luomus», kuten usein väitetään?*

Marcello Musto: Aivan, vastoin taas yhtä marxismi-leninismien myyttiä, Kansainvälinen työväenyhdistys (*International Working Men's Association*, siis Internationaali) ei ollut »Marxin luomus». Myöhemmät fantasiat ovat esittäneet Marxin Internationaalin perustajana, mutta hän ei ollut edes St. Martin's hallissa Lontoossa 28. syyskuuta

1864 pidetyn perustavan kokouksen järjestäjien joukossa. Siinä tilaisuudessa hän oli »mukana mykkänä hahmona puhemiehistössä», kuten hän raportoi kirjeessään ystävänsä Engelsille.¹

Internationaali oli paljon enemmän kuin jonkun tietyn yksilön »luomus» – siinäkin tapauksessa että tuo yksilö olisi ollut Karl Marx. Se oli laaja yhteiskunnallinen ja poliittinen liike työtekevien luokkien emansipaation puolesta. Ja se oli liike, jonka perussääntö (mikä erotti sen aiemmista järjestöistä) kuului: »työtekevien luokkien vapautumisen täytyy olla työtekevien luokkien itsensä saavutus.»

teiskunnallinen ja poliittinen liike työtekevien luokkien emansipaation puolesta. Ja se oli liike, jonka perussääntö (mikä erotti sen aiemmista järjestöistä) kuului: »työtekevien luokkien vapautumisen täytyy olla työtekevien luokkien itsensä saavutus.» Tätä pointtia emme saa unohtaa!

Mutta, kuten sanoin, Marx esitti vähäistä osaa vain Internationaalin perustamisen yhteydessä, ei suinkaan mitä tulee järjestön koko elämänsäkaareen. Marx oivalsi välittömästi ne mahdollisuudet, joita sittemmin kuuluisaksi tullessa St. Martin's Hallin kokouksessa piili, ja teki lujasti työtä sen eteen, että uusi järjestö toteuttaisi tehtävänsä menestyksellisesti. Hänen nimeensä liittyneen maineen ansiosta – tosin nytkin vain rajoittuneissa piireissä (Marxin jumalointi on jotain, joka syntyi vasta vuosikymmeniä myöhemmin) – hänet otettiin 34 jäsenenä koostuvaan pysyvään komiteaan. Siinä Marx saavutti pian riittävästi luottamusta, jotta hänen tehtäväkseen annettiin laatia

Internationaalin perustamismanifesti ja sen väliaikaiset säännöt. Näissä perustavissa teksteissä, samoin kuin monissa niiden jälkeen tulevissa, Marx nojautui Internationaalin eri tahojen parhaimpiin ajatuksiin samalla kun hän eliminoi ahtaan ammattikuntalaiset tai lahkolaiset äänenpainot. Hän kytki taloudellisen ja poliittisen taistelun tiiviisti toisiinsa ja nosti kansainvälisen ajattelun ja kansainvälisen toiminnan peruuttamattomiksi valinnoiksi.

JOUKKOLIIKKEET RATKAISEVASSA ROOLISSA

Näin erilaisista aineksista koostuvan järjestön ykseyden vaalimisen on täytynyt olla varsin hankalaa?

Totta. Haluan tehdä tämän asian selväksi. Yhteyden ylläpito kävi ajoittain uuvuttavaksi, etenkin kun Marxin antikapitalismi ei ollut vallitsevana poliittisena asennoitumisena järjestössä (vuoteen 1868 saakka – taaskin vastoin myyttiä, joka on ympäröinyt Internationaalia vuosikymmenien ajan – sen enemmistö oli hyvin maltillista).

Sen takaaminen, että tuohon aikaan eri olemassa olevat ideologiset tendenssit ja poliittiset virtaukset onnistuisivat pysymään saman järjestön puitteissa ja kokoon-tumaan ohjelman ympärille, joka oli varsin kaukana itse kunkin suuntauksen lähtökohdista, oli Marxin suursaavutus. Hänen poliittinen lahjakkuutensa mahdollisti ensi silmäykseltä sovittamattomien yhteensovittelun ja takasi sen, että Internationaali ei seurannut monien aikaisempien työväenjärjestöjen nopeaa tietä unohdukseen. Marx oli se, joka antoi Internationaalille selkeän tarkoituksen, ja Marx myös oli se, joka sai aikaan ei-poissulkevan, mutta kuitenkin lu-jasti luokkapohjaisen poliittisen ohjelman, joka antoi sille kaiken lahkolaisuuden ylittävän joukkoluonteon.

Kuten kirjaan laatimassani johdannossa korostan, Internationaalin pääneuvoston poliittisena sieluna oli aina Marx: hän luonnosteli kaikki sen tärkeimmät päätökset ja valmisti kaikki sen kongressiraportit. Hän oli »mies paikallaan», kuten pääneuvoston saksalainen jäsen **Johann Georg Eccarius** muotoili. Oli pääasiassa Marxin ansiota, että Internationaali onnistui toteuttamaan tehtävänsä luoda poliittinen synteesi ja yhdistää eri kansalliset kontekstit yhteisen taistelun projektiksi. Silti Internationaali

on ensi sijassa tuon ajan työläisten toimintaa, ei minkään filosofin luomus.

Marxin perustavan panoksen ohella, joka muutti järjestön aluksi maltillisen poliittisen strategian johdonmukaisen antikapitalistiseksi toimintamalliksi, Internationalaali myös heijasteli oman aikansa työväenliikettä. Internationalaalia ei tule nähdä erilaisten keskenään taistelevien lahkolaisten ryhmittymien aritmeettisena summana, ryhmittymien, joista itse kukin yrittäisi tyrkyttää ajatuksiaan koko järjestölle (joskin tätä pääsi välillä tapahtumaan, kuten kongressien historiasta näkyy). Työläisten kamppailu esitti suurta osaa Internationalaalin poliittisen ohjelman määrittelyssä, mikä oli perusedellytys sen sisäisen tasapainon säilyttämiselle.

Muutama esimerkki. Jotkut keskeiset jäsenjärjestöt (enemmistö ranskalaisista ja Saksan sosialidemokraattisen puolueen perustajat) vastustivat alkuajoina lakon käyttämistä taistelukeinona. Mutta vuoden 1866 loppupuolelta alkaen lakot yleistyivät monissa Euroopan maissa. Niiden leviäminen ja niiden avulla saadut työläisille myönteiset tulokset vakuuttivat kaikki Internationalaalin eri virtaukset siitä tosiasia, että lakot ovat perustava taisteluväline. Niiden miesten ja naisten panos, jotka konkreettisesti pysäyttivät kapitalistisen tuotannon puolustaakseen oikeuksiaan ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, muutti voimatasapainoa Internationalaalissa ja, mikä on vielä tärkeämpää, yhteiskunnassa kokonaisuutena.

Vastaavanlaisena esimerkkinä voisi viitata työväenliikkeen poliittiseen osallistumiseen. Monet Internationalaalin suuntauksista vastustivat sitä. Perusteluna esitettiin, että työläisten tulisi taistella vain sosiaalisten ja taloudellisten parannusten puolesta eikä toimia poliittisella areenalla. On selvää, että Marx myötävaikuttanut tähän merkittävään askeleeseen, mutta oli Pariisin kommuunin ansiota, että ensin Internationalaali ja sitten muukin työväenliike tajusivat, että niiden tulisi luoda pysyviä ja hyvin organisoituja poliittisen järjestäytymisen muotoja voidakseen paremmin taistella kapitalismia vastaan.

Näistä kahdesta esimerkistä näkyy, että Internationalaalin tärkeät poliittiset käänneet toteutuivat pikemminkin työläisten konkreettisten joukkoilikkeiden pohjalta kuin eri suuntausten välillä käytyjen puhtaasti

ideologisten taistelujen seurauksena.

MARXIN JA INTERNATIONALAALIN HEDELMÄLLINEN VUOROVAIKUTUS

Marxilla siis oli kuin olikin oma vahva vaikutuksensa Internationalaaliin. Entä miten hänen käytännön toimintansa järjestössä ja työläisten parissa mielestäsi vaikutti hänen teoreettiseen työhönsä? Marxhan laati näihin samoihin aikoihin Pääomaa, jonka ensimmäinen nide ilmestyi 1867.

Mielestäni voimme sanoa, että Internationalaalilla oli hyvin myönteinen vaikutus Marxiin, ei vain Marxilla Internationalaaliin. Vuosien 1864 ja 1872 välillä, jolloin Marx oli tiiviisti mukana työläisten kamppailuissa, hän sai virikkeitä ajatustensa kehittämiseen ja usein niiden tarkistamiseen, vanhojen itsestäänselvyyksien kyseenalaistamiseen ja uusien kysymysten esittämiseen. Ennen kaikkea hän sai aihetta kapitalismikritiikkinsä terävoittamiseen luonnostelemalla kommunistisen yhteiskunnan yleiset ääriviivat. Ortodoksinen neuvostoaikainen näkemys, jonka mukaan Marx toimi Internationalaalissa soveltaen mekaanisesti historian silloiseen vaiheeseen tutkijankammiossaan jo valmiiksi takomaansa poliittista teoriaa, on siis täysin todellisuuden vastainen.

Tämä on minun kantani. En näe mitään ristiriitaa siinä, että Internationalaalia pidetään sinä mikä se on (suurena järjestönä jonka jäsenistö nousi enimmillään 150 000:een) ja annetaan Marxille mikä hänelle kuuluu. Päinvastoin, juuri tämä kantata tekee myös enemmän oikeutta Marxin älylle.

Voidaanko siis sanoa, että Internationalaali oli »kollektiivinen intellektuelli» siinä mielessä kuin mitä Gramsci myöhemmin puhui?

Voimme ilman muuta käyttää tätä ilmaisua. Gramscin »kollektiivisen intellektuellin» käsite liittyy tiiviisti 20. vuosisadan poliittiseen puolueeseen. Mutta Internationalaali on erinomainen esimerkki siitä siteestä ja poliittisesta yhteydestä, joka vallitsee joukkojen ja johtavien jäsenten (tässä tapauksessa Pääneuvoston) välillä, tai, käyttäkömmme Gramscin omaa ilmaisua, esimerkki »aktiivisesta ja tietoisesta yhteisestä osallistumisesta», *comparsipazione attiva e consapevole*. Selvyyden vuoksi täytyy silti todeta, että tämä linkki oli usein heikko, tuon ajan työläisten epävakaa ja häilyvän



järjestäytymisen vuoksi.

USEITA ONNISTUMISIA

Ensimmäinen Internationalaali oli kuitenkin olemassa vain suhteellisen lyhyen ajan, vuodesta 1864 vuoteen 1877. Epäonnistuiiko se siis? Vallitseva näkemys on, että se hajosi, koska sen eri suuntausten ja eri kansallisuuksien välillä esiintyi ratkaisemattomia ristiriitoja.

Internationalaalin loppua epäilemättä nopeuttivat poliittiset konfliktit ja myös jotkin sen johtajien väliset henkilökohtaiset kiistat. Olisi kuitenkin kovin idealistista historiankirjoitusta väittää, että Internationalaalin kriisi johtui Marxin ja **Bakuninin** kiistasta. Pikemminkin on niin, että ympäröivän maailman muutokset tekivät Internationalaista vähemmän tarpeellisen. Työväenliikkeen järjestöjen kasvu ja muuntuminen, kansallisvaltioiden voimistuminen Italian ja Saksan yhdistymisen seurauksena, Internationalaalin laajeneminen Espanjan ja Italian kaltaisiin maihin (joissa taloudelliset ja yhteiskunnalliset olot olivat hyvin toisenlaisia kuin Englannissa ja Ranskassa), Pariisin kommuunia seuranneet vainot – kaikki nämä tekijät yhdessä johtivat siihen, että vanhanmallinen Internationalaali ei enää soveltunut uuteen aikaan.



Kuitenkaan, vastatakseni kysymykse- si alkuosaan, Internationaali ei päätenyt epäonnistumiseen. Päinvastoin: vaikka se oli olemassa vain muutaman vuoden ajan, sen toiminnan ansiosta työläiset kuitenkin kykenivät 1) saavuttamaan selkeämmän käsit- yksen kapitalistisen tuotantotavan me- kanismeista, 2) tulemaan tietoisemmiksi omasta voimastaan, ja 3) kehittämään uu- sia ja pidemmälle vietyjä oikeuksiensa ja etujensa puolesta käytävän taistelun muo- toja. Mielestäni Internationaalin vallanku- mouksellinen sanoma osoittautui erinomai- sen hedelmälliseksi; se tuotti ajan mittaan paljon suurempia tuloksia kuin mihin se ehti olemassaolonsa aikana – tämän takia sen tosiasiallisen elinajan lyhyys ei ole niin tärkeää.

Toinen mielessä pidettävä seikka on minusta se, että huolimatta kaikista vaike- uksista, jotka liittyivät kansallisuuksien, kielen ja poliittisten kulttuurien eroihin, Internationaali onnistui luomaan yhtenäis- yyttä ja yhteistoimintaa monien järjestö- jien ja spontaanien taisteluiden kanssa. Sen suurimpana saavutuksena oli osoittaa luok- kasolidarisuuden ja kansainvälisen yhteis-

toiminnan ratkaiseva merkitys.

Internationaali auttoi työläisiä tajua- maan, ettei työn vapautumiseen päästä yhdessä maassa, vaan että se on yleismaa- ilmallinen hanke. Se myös levitti työläisten joukkoon tietoisuuden siitä, että heidän on saavutettava päämäärä itse, oman järjesty- tymisensä avulla, sen sijaan että he dele- goisivat tehtävän jollekin toiselle; edelleen – ja tässä Marxin teoreettinen panos oli kes- keinen – että oli olennaista ylittää itse ka- pitalistisen järjestelmän rajat, sillä pelkät parannukset sen puitteissa, vaikka niiden tavoittelu toki on välttämätöntä, eivät pois- taisi riistoa ja sosiaalista epäoikeudenmu- kaisuutta.

SAKSALAISTEN INTERNATIONALISMI OLI HEIKKOA

*Laatiessaan Gothern ohjelman arvosteluaan Marx viittasi Internationaalin kokemukseen ja saattoi todeta, että Saksan sosialidemo- kraattien ohjelma oli joissain suhteissa as- kel taaksepäin verrattuna Internationaalin jo saavuttamaan tasoon. Saksalaiset sosialistit olivat saaneet runsaasti vaikutteita **Ferdi- nand Lassallelta**, kun taas Internationaalis- sa lassallelaisuutta ei juuri näy esiintyneen.*

Tämä on totta. Loppuvai- heessa Internationaalin ohjelma oli johdonmukaisen antikapita- listinen, kun taas vuonna 1875 hyväksytty Gothern ohjelma oli sekava keitos Lassallen ajatuk- sia ja **Wilhelm Liebknechtin** rajoittunutta marxismia. Mutta siitä roolista, jota Saksan sosia- lidemokraatit esittivät (tai ehkä on parempi sanoa: eivät esittä- neet) Internationaalissa, voidaan todeta pal- jon muutakin.

Saksan yleinen työväenyhdistys – histo- rian ensimmäinen työväenpuolue, joka pe- rustettiin 1863 ja jota johti Lassallen oppilas **Johann Baptist von Schweitzer** – ei kos- kaan liittynyt Internationaaliin. Tämä puo- lue suhtautui vihamielisesti trade-unionis- miin ja mieltä poliittisen toiminnan tiukasti kansallisuusvaltion puitteisiin rajautuvana toimintana. Se pyrki ylläpitämään varsin kyseenalaista vuoropuhelua **Otto von Bis- marckin** kanssa eikä osoittanut alkuvuo- sinaan juurikaan kiinnostusta Internatio- naalia kohtaan. Sama kiinnostuksen puute oli ominaista Wilhelm Liebknechtille, joka

johti sittemmin yhdistynyttä Saksan sosia- lidemokraattista työväenpuoluetta, vaikka Liebknecht muuten oli poliittisesti lähel- lä Marxia.

Huolimatta siitä, että Saksassa toimi kaksi työväenliikkeen poliittista järjes- tystä, maassa ei oltu kovinkaan innostuneita Internationaalista ja vain harvat haki- vat jäsenyyttä. Internationaalin kolmena ensimmäisenä olemassaolovuonna saksa- laiset työväenliikkeen aktiivit eivät kiinnit- täneet sen olemassaoloon huomiota, koska pelkäsivät viranomaisten taholta koituvaa vainoa. Kuvio muuttui jossain määrin vuo- den 1868 jälkeen, kun Internationaalin mai- ne ja saavutukset Euroopassa kasvoivat. Nyt molemmat kilpailevat työväenpuolu- eet yrittivät esiintyä sen saksalaisena haa- rana. Taistelussaan Lassallen kannattajia vastaan Liebknecht yritti käyttää valttikort- tina oman puolueensa läheisyyttä Marxin kantoihin, mutta Saksan sosialidemokraat- tisen työväenpuolueen kytkentä Interna- tionaaliin oli silti enemmän muodollinen («puhtaan platoninen», kuten Engels totesi) kuin tosiasiallinen, ja sekä aineellinen että ideologinen panostus Internationaaliin oli minimaalista. Puolueen perustamista seu- ranneena vuonna siihen liittyi yli 10 000

jäsentä, mutta vain muutama sata näistä liittyivät yksilöinä myös Internationaaliin, vaikka Preussin lainsäädäntö olisi sallinut tämän. Saksalaisten heikko internationalismi painoi vaaka- kupissa enemmän kuin juridiset tekijät, ja tilanne huononi edel- leen 1870-luvun jälkipuoliskol- la, kun liike uppoutui entistä enemmän sisäisiin asioihinsa.

Entä Bakunin? On väitetty, että Marx ja Engels yrittivät pakkosyöttää Internationaa- lille autoritaarisia ideoita, jotka koskivat sen organisaatiota. Sinä kuitenkin vaikutat arvi- oivan Bakuninin roolia myönteisemmin kuin mitä marxilais-leniniläisessä historiankirjoit- tuksessa oli tapana.

Tuo on anarkistista propagandaa. Jos Internationaalissa esiintyi autoritaarista kulttuuria, niin se oli Bakuninin edusta- maa. Marx, Engels samoin kuin monet muut Internationaalin johtohahmoista (mukaan lukien, tietysti, Bakunin) yrittivät tehdä ide- oistaan vallitsevia. Mutta ei siinä ole mitään outoa. Pariisin kommuunin jälkeen, esimer- kiksi, Marx halusi luoda kestäviä ja hyvin

»Marx sai työläisten kamppailuissa virikkeitä ajatustensa kehittämiseen ja usein niiden tarkistamiseen.»

organisoituja poliittisen järjestäytymisen muotoja jokaisessa maassa missä Internationaali oli edustettuna, koska hän katsoi että kamppailun olisi laajettava talouden piiristä politiikkaan (valtaa piti vallata, jotta päästäisiin paremmin taistelemaan kapitalismia vastaan), eikä siksi, että hän olisi ajatellut autoritaarisesti!

Toisaalta, ei voi sanoa etteikö Bakunin olisi ollut sosialisti. Vaikka hän **Proudhonin** tavoin vastusti peräänantamattomasti kaikkia poliittisen auktoriteetin muotoja, etenkin valtiovaltaa, olisi aivan väärin panna hänet samaan joukkoon mutualistien² kanssa. Siinä missä mutualistit, joilla oli paljon painoarvoa Internationaalin varhaisvuosina, olivat pidättyneet kaikesta poliittisesta toiminnasta, autonomistit taas taistelivat »yhteiskunnallisen vallankumouksen politiikan, porvarillisen politiikan ja valtion tuhoamisen» puolesta. Ei saa unohtaa, että he kuuluivat Internationaalin vallankumouksellisten osatekijöiden joukkoon ja että he esittivät kiinnostavaa kritiikkiä kysymyksissä, jotka liittyivät poliittiseen valtaan, valtion ja byrokratiaan.

ON JÄLLEEN AIKA KÄÄNTÄÄ TRENDI

Aika, jolloin Internationaali oli aktiivinen, oli samalla globalisaation aikaa mittakaavassa, jota ei ennen ollut nähty. Tänä elämme samantapaista vaihetta, yhä kiihtyvine globalisointiprosesseineen, mutta meillä ei enää ole Internationaalia... Eikö mielestäsi ole edelleenkin tarvetta tällaiselle järjestölle? Vai onko pääoman vallan vastarinnalle nykyisin avautunut muunlaisia mahdollisuuksia ja keinoja?

Internationaalin 150. vuosipäivä toteutuu itse asiassa varsin erilaisessa kontekstissa kuin mitä sen toiminta-aika oli. Työn maailma on kokenut koko aikakautta leimaavan tappion ja on keskellä syvää kriisiä. Lähes kaikkialla maailmassa vallinneen pitkän uusliberaalisen politiikan kauden seurauksena se systeemi, jota vastaan työläiset taistelivat ja josta he saivat tärkeitä voittoja, on palannut samalla kun sen riistoluonne on entisestään vahvistunut. Työläisten oikeuksia vastaan on hyökätty jo usean vuosikymmenen ajan. Tämä on pakottanut työväenjärjestöt etsimään uusia etenemisen teitä, yhteistyön ja solidaarisuuden mah-

dollisuuksia jotka jälleen pystyisivät haastamaan globalisoituneen pääoman suunnattoman mahdin. Kuten ennenkin, työläisten on opittava tuntemaan, miten muuntaa lukumääräinen voimansa ja sitoutumisensa taisteluun voimaksi, joka pystyisi takomaan heille perustavia sosiaalisia ja taloudellisia etuja. Internationaalin opetukset voivat auttaa trendin kääntämisessä, joskin järjestäytymisen poliittisia muotoja täytyy osin ajatella uusiksi. Emmehän voi vain selaisenaan ottaa käyttöön 150 vuotta sitten olleita malleja.

»Oli olennaista ylittää kapitalistisen järjestelmän rajat.»

Viimeisten 25 vuoden aikana on toteutunut sarja merkittäviä poliittisia ja taloudellisia käänteitä: neuvostoblokin romahdus; ympäristökysymysten nousu keskiöön; globalisaation tuottamat sosiaaliset haasteet; ja yksi kapitalismin historian suurimmista talouskriiseistä, joka YK:n alaisen Kansainvälisen työjärjestön (ILO) tietojen mukaan on vuodesta 2008 alkaen lisännyt 27 miljoonaa maailman työttömien kokonaismäärään, mikä nyt on yli 200 miljoonaa. Edelleen, työmarkkinoiden »uudistukset» (sana »uudistus» on ajan myötä menettänyt edistysellisen sisältönsä) ovat vuodelta lisänneet »joustavuutta» ja helpottaneet työläisten irtisanomista. »Uudistukset» ovat tuottaneet syvempää epätasa-arvoisuutta, eivät väitettyjä parannuksia työoloihin. Nykyinen tilanne monissa Euroopan maissa hälyttävine työttömyyslukuineen on kuvaava esimerkki tästä epäonnistumisesta.

Vaikka näin on, niin viimeaikaiset, eri puolilla maailmaa vaikuttaneet globaalit protestiliikkeet ovat toistaiseksi rajoittuneet esittämään hyvin yleisluontoisia vaatimuksia sosiaalisen tasa-arvon puolesta. Ne eivät ole paneutuneet riittävästi työn maailman uusiin ongelmiin ja siinä tapahtuneisiin radikaaleihin muutoksiin. Itse asiassa vielä vähän aikaa sitten monet kirjoittajat esittivät teesin, että näköpiirissä olisi »työn loppuminen». Tuloksena on ollut, että työ, joka 20. vuosisadalla esitti keskeisen toimijan osaa, on kasvavassa määrin muuttunut heikoksi ja toissijaiseksi vaikuttajaksi. Ammattiliittojen on entistä vaikeampi edustaa ja organisoida nuorempia tai maahanmuuttajataustaisia työläisiä yhä joustavammilla työmarkkinoilla, missä työpaikat ovat epävarmoja ja enenevässä määrin vailla oikeudellista suojaa.

Toisaalta, vaikka kapitalistinen globalisaatio on heikentänyt työväenliikettä, se on myös monin tavoin avannut uusia väyliä. Kommunikaation mahdollisuus on kasvanut, ja se saattaa helpottaa työläisten kansainvälistä yhteistoimintaa ja solidaarisuutta. Kapitalismin tuoreen kriisiin myötä – joka on entisestäänkin kärjistänyt työn ja pääoman välejä – Lontoossa 1864 perustetun järjestön perintö on uudelleen osoittautunut merkittäväksi, ja sen opetukset ovat tänään ajankohtaisempia kuin koskaan. □



Marcello Musto Helsingissä vuonna 2009 Marx-seuran MEGA-symposium yhteydessä. Kuva: Riitta Suominen.

1 Marxin kirje Engelsille 4. marraskuuta 1864, Marx – Engels, *Kirjeitä*, Moskova: Kustannusliike Edistys, 1976, s. 148

2 Mutualistit olivat lähinnä Proudhonin kannattajia, jotka vaativat, että työntekijän tulisi saada työnsä tuotteesta »täysi korvaus». Se onnistuisi parhaiten osuuskunnissa; toisaalta mutualistit kannattivat vapaita markkinoita.